

Kultúra

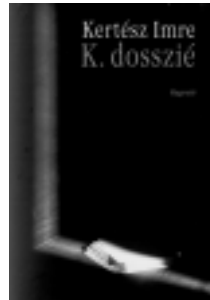
KERTÉSZ IMRE:

K. dosszié

Az utóbbi évek egyik legkedveltebb irodalmi műfajává nőtte ki magát a beszélgetőkönyv, amely úgy tesz, mintha a szerzőt állítaná a mű közép-pontjába. Tolnai Ottó *Költő disznósírból*, Bodor Ádám *A börtön szaga* és a legfrissebb, Kertész Imre *K. dosszié* című könyvei is azzal a fikcióval játszanak el, hogy az író személyisége megismerhetővé tehető az olvasó számára kérdezz-felelek útján. Pedig nem. A szavak, mondatok és egyeztetések sűrű rendszerben elrejtőzik a szerző, hogy megrajzolhassa saját, megmutatni kívánt arcát. Tehát a név mindig két alakot rejt: a szerzőt, illetve a létrehozott alakét. Hafner Zoltán azzal az igénnyel kereste fel Kertészt, hogy egy mélyinterjú keretében minél többet tudjon meg róla, a szerzőről, ezért 2003 és 2004 folyamán végeláthatatlanul beszélgettek egy diktafon társaságában. Hafner elküldte a kéziratot, ami nem nyerte el Kertész tetszését, ezért átszerkesztette és újraírta az egészet.

A szöveg, kezdjük ezzel a távol-ságtartó fogalommal, több olvasási

stratégiát is felkínál: önéletrajként („egy annak rendje és módja szerinti autobiográfia”) vagy regényként („az Olvasó valójában egy regényt tart a kezében”) is lehet olvasni, bár mindkettő több problémát felvet. A felkínált lehetőségek helyett a kettő között jelölném ki a könyv helyét, mivel ez egy, az önéletrajz fikciójával eljátszó szöveg, amelyben két szereplő folyamatos párbeszéde zajlik. A kötetben a kurzívval jelölt kérdező, Hafner Zoltán is Kertész Imre

kitalált figurája, hiszen az átírásnak ő is áldozata lett, a *K. dosszié*-ban létrehozott Kertész Imre-kép pedig csak egy vázlatos skicc, ugyanis az ő életéről nem tudunk meg információkat; hiába jók általában Hafner kérdései, sokra nem hajlandó rendesen válaszolni („ezt már megbeszéltük”), nem tud fel-szabadultan beszélni, az anekdotázás nem tetszik neki.

Kertésznek különös problémával kell szembenéznie, mert egy sikeres nézőpontból kell visszatekintenie az életére: a birkenauai táborra, a diktatúra elnyomására, a kritikusok közönyére, az újságírói munkájára, ami később hihetetlen sikertörténetbe fordul át a Nobel-díj következtében. Vagyis egy lineárisan elbeszél

élettörténet olyan giccses sikertörténetté állna össze, amelyet Kertész mindig igyekezett elkerülni, illetve amit mindig kritizált a holokauszt-filmek és -könyvek kapcsán. Voltaképpen ez az egész kötet és önértelmezés központi kérdése is: olvasható-e sikerként Kertész élete? Hiszen szövegeivel és interjúival mást sem tesz, mint ez ellen dolgozik, célja életét mint nem-sikertörténetet elbeszélni: harcok, kudarcok sorozatában elmesélni az állandó idegenség-érzetet.

A valóság és fikció kérdése talán a legizgalmasabb problémakör a könyvben, Hafner többször is keményen rákérdez ennek prózapoétikai játékaire („A kettő közt nem tennek ennyire éles különbséget. De ezt most hagyjuk”). A több helyen is artikulálódó problémára különféle válaszokat ad Kertész, akinek egyik komoly és hangsúlyos válasza a következő: „a regényben nekem kellett kitalálnom és létrehoznom Auschwitzot. Nem támaszkodhattam a külső, úgynevezett történelmi tényekre. Mindennek hermetikusan, a nyelv és a kompozíció varázslatával kellett létrejönnie.” Ennek ellenére Kertész több, az életrajzát érintő kérdésre is úgy válaszol, hogy ezt már megírta a regényben: „*Miért: nem ez történt?* A regényben igen. De hát a regény fikció... *Amely nálad, úgy tudom, a valóságon alapul. Hogyan kerültél arra a bizonyos szűk udvarra a csendőrlaktanyában?* Vég-

eredményben pontosan úgy, ahogy a *Sorstalanságban* leírtam.”

Tehát a valóságos vagy a fiktív Kertészt ismerhetjük meg? Be kell látnunk, az utóbbit. Talán meg kellett volna hagynia az eredeti terveknek megfelelő szerkesztést, mondatokat, kérdéseket és gondolatokat. Ki tudja, mi jöhetett volna létre. Ennek következtében sokkal érdekesebb lenne összeolvasni az eredeti kéziratot és a megjelent szöveget, hogy megtudjuk, mit akart elrejtetni, illetve mi bukkant fel az újraírás során.

VALUSKA LÁSZLÓ

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2006,*
262 oldal, 2490 Ft)

STEVE FULLER:

Az intellektüel
A negatív gondolkodás pozitív ereje

„Úgy véled, felismertél egy intellektüelt? Vagy magad is értelmiségi ábrándokat táplálsz?” – csábítja a kötet hátlapja a reménybeli olvasót. S ha már így alakult, a „163 nyerő ötlet a gazdagsághoz” és az „Angyali erővonalak, csakrakarbantartás házilag és a befőzés trükkjei” típusú könyveken edződött könyvvásárló joggal remélheti, hogy szerzőnk ténylege-